

» Ve Švédsku aktivně vtahují muže do péče o děti, ale někdy to moc nefunguje. Jediná věc, která se změnila, je, že s tím, jak se zvýšil podíl otců pečujících o malé děti, vzrostlo i množství sexuálního zneužívání. «

I sex podléhá novým trendům

Lidská sexualita se nemění, výrazně se však mění partnerské vztahy a reprodukční strategie, říká český sexuolog a europoslanc Jaroslav Zvěřina. Spoustu pozornosti na sebe dnes strhávají okrajová témata, třeba transsexualita nebo homosexuální identifikace. Naopak pohlavní choroby nejsou „in“, ač se „utěšeně“ šíří.

Mění se lidská sexualita?

Projevy samozřejmě ano, s tím, jak se mění kultura a civilizace. Ale biologické základy, to, čemu říkáme lidská přirozenost v sexu, to se zcela jistě nemění. Máme podobné sexuální emoce i praktiky, jako měli lidé ve starověku. Mám za to, že když vezmete literární prameny z úsvitu civilizace: starořecké, sumerské, egyptské, tak zjistíte, že například sexuální problémy měli tehdy obdobné jako dnes.

Ale třeba z pozdně antické literatury se zdá, že homosexualita jen kvetla.

Já tomu moc nevěřím, i když například platónská komunita se skutečně jeví jako homosexuální. Hovořil jsem na to téma s mnoha historiky i filosofy a domnívám se, že oni například velmi důsledně rozlišovali sex s nedospělými a dospělými muži. Sex s chlapci přitom skutečně pojímal jako erotiku vyšší než heterosexuální, nicméně sex mezi dospělými muži byl chápán spíše pejorativně. Jeden náš přední filosof mi tvrdil, že jsem úplně vedle, když si myslím, že Platón byl homosexuál, že to bylo všechno jinak.

Láska k nedospělému muži je ovšem také homosexuální, ne?

Ano, ale ono to nebylo jenom o sexu, vztahy s chlapci byly chápány jako něco mezi sexuálním vztahem, zasvěcováním a výchovou. I dnes se v primitivních kulturách setkáváme s tím, že heterosexuální muži mají sex s chlapci. Naše civilizace to už nezná, takže do toho nemáme výhled, ale já si to tak nějak představuju.

Mám ale dojem, že ani filosofové nevěděj, jak to tenkrát vlastně bylo. Také samozřejmě nemáme k dispozici takové prameny, které bychom potřebovali. Beletrie pochopitelně neodpovídá přesně realitě, i v dnešní literatuře je homosexualita reprezentována více, než by odpovídalo jejímu zastoupení ve společnosti. Je to logické, když uvážíme, že gayové třhnou k umění více než heterosexuální muži. V biologii to tak není. V každé

dnešní kultuře je homosexuální menšina zhruba dvouprocentní. A domnívám se, že ani v antice to nebylo jinak.

Říkal jste, že sexuální projevy podléhají kultuře a s ní pravděpodobně i módě. Co byste označil za současnou sexuální módu?

Vyšší promiskuitu, což souvisí s obecně vyšší mobilitou. Partnerské vztahy nejsou tak trvalé jako dřív. To je záležitostí všech dnešních vyspělých kultur. Už to není ten svět, kde se člověk narodil, vyrostl a žil na jednom místě, a pokud někam vyjel, tak to byla životní událost. Dnes lidé pendlují. Nedávno jsem viděl životopis Barracka Obamy: jeho otec má děti asi se čtyřmi ženami na různých kontinentech. To dřív prostě nebylo možné.

Dále zde máme nové možnosti dané audiovizuální a komunikační technikou. S velkým zájmem dnes sledujeme změny sexuality třeba ve vztahu k internetu. Objevují se nové formy seznamování, nové formy sexuální delikvence. Nedávno byl u nás stříhaný mladík za virtuální sexuální delikt. Jistá redakce udělala pokus, kdy se její redaktor nabízel jako dvanáctiletá dívčinka, která se na netu nechala pozvat na rande. Místo redaktora-dívčinky však na místo dorazila policie... Možná budeme nová média více využívat v autoerotice, protože tyto podněty jsou účinnější než pouhé fotografie či četba. Ale základy lidské sexuality, potřeba navazovat vztahy a erotická fascinace objektem – zamílovávání se, to se nezmění. →

/ Jaroslav Zvěřina (1942)

Vystudoval Lékařskou fakultu UK v Hradci Králové. Po jejím absolvování pracoval v Psychiatrické léčebně v Havlíčkově Brodě a pak v Táboře coby ambulantní psychiatr. Od roku 1977 se věnoval práci v Sexuologickém ústavu 1. lékařské fakulty UK, jehož je dosud předsnostou. V roce 1992 byl zvolen poslancem Federálního shromáždění za ODS, v období 1996–2004 zastával poslanecký mandát v Parlamentu ČR, kde působil jako předseda Výboru pro evropskou integraci. V roce 2004 byl zvolen poslancem Evropského parlamentu.

Laicky mě napadá, že když by se třeba zřídily stránky, kde by pedofilové mohli komunikovat s virtuálními holčičkami, alespoň některé z nich by pak neobtěžovali ty skutečné.

Takových stránek bych se nebál. Bezpečnost internetu je ovšem problematická. Jak zabránit rizikům, aniž byste zavedla cenzuru? Snad jedině tak, že do toho ty děti nepustíte. Osobně se nebojím ani držení dětské pornografie. Ač se teď přímo démonizuje, nebezpečné to samo o sobě není. Nebezpeční jsou ti, co tyto materiály zhodovují. Internet skýta jen to nebezpečí, že se tam mohou lidé kontaktovat, tvůrci pornografie získávat své zákazníky i oběti. Nikdy ovšem nebylo prokázáno, že by konzumenti pornografie byli skutečnými delikventy.

A co animovaná pornografie? Tak by nedošlo ke zneužití ani při výrobě.

To bychom jako sexuologové uvítali i v léčbě – aby si delikventi vůbec uvědomili rozdíly, to, co možné není a co možné je. Politicky je ale situace vůči například pedofilům tak agresivně nastavená, že naprosto nemá smysl pokoušet se něčeho takového zastávat.

Co by mohlo lidi vrátit ke stabilitě partnerských vztahů?

Za současného vývoje se to nevrátí. To by se muselo stát něco dramaticky převratného. A je tu ještě další trend, vyrovnaný pohlavních rolí, který patrně bude ještě nějakou dobu pokračovat. Ros-

te uplatnění žen ve společnosti a v souvislosti s tím se mění i jejich partner-ské sexuální postoje, je pryč viktoriánská dvojí morálka. Žijeme ve zvláštní době, kdy bojujeme za práva žen, a přitom pohlavím, které dnes trpí, jsou muži. Ti se dostávají do defenzívy. Tradiční mužské ctnosti: agresivita, schopnost riskovat, to dnes neuplatníte. Leda snad vyšší mužská kreativita má dnes šanci. Společenský vývoj se nedá zastavit, byť je nebezpečný.

V čem je vyrovnaný pohlavních rolí nebezpečný?

Jakmile naučíte ženy číst, psát a počítat, přestanou rodit děti. Takže nová ženská role je pochopitelně spojena s nízkou porodností. Ta dnes sice trochu stoupala, ale obec-

ným trendem je snížení. Je to logické: mají-li ženy jinou volbu, proč by se hnaly do něčeho, co je tak náročné – fyzicky, psychicky i sociálně – jako je mateřství? Celá vyspělá Evropa proto stárne a vymírá. V žádné evropské zemi dnes nemáte vyšší porodnost než 1,8 dětí na jednu ženu a já neznám mechanismus, který by vzdělané ženy účinně přiměl k plození. Zeptejte se matky dvou dětí, za co by byla ochotna porodit třetí! Takže to kompenzuji dovozem, což má známá rizika. Takže ač se nemění sexualita, mění se reprodukční strategie, a to výrazně.

Jaké trendy hýbou sexuologií, když se nemění naše sexualita?

V dnešní době se podle mě zapomíná na pohlavně přenosné nemoci, naopak značná pozornost se věnuje okrajovým, menšinovým záležitostem, jako je transsexualita či homosexuální identifikace.

Dále je dnes sexuologicky zajímavým tématem sexuální turistika. Páni Američané, kteří jezdí do Thajska a do Mexika za prostitutkami i zneužíváním dětí. To je globální problém produkovaný ekonomickými rozdíly. Sex je dobrý zboží.

Hodně pozornosti na sebe strhly moderní účinělé léky na poruchy erekce. Významně to moc zajímavé není, komerčně samozřejmě ano, takže farmaceutické firmy zahlcují veřejnost reklamami a informačními kampaněmi. Naopak srovnatelné afrodisiakum pro ženy je v nedohlednu. Je to pravděpodobně tím, že u žen sexuální potřeba úzeji souvisí s citovou erotikou. Zamilovaná žena touží po sexu mnohem více než žena nezamilovaná. Promiskuitní, asertivní sexualita je stále mužskou záležitostí.

Ze svého okolí mám však dojem, že dnešním mužům velmi záleží na stabilních partnerských vztazích, svá manželství a otcovství berou vážně. Možná se přece i sexualita trochu změní?

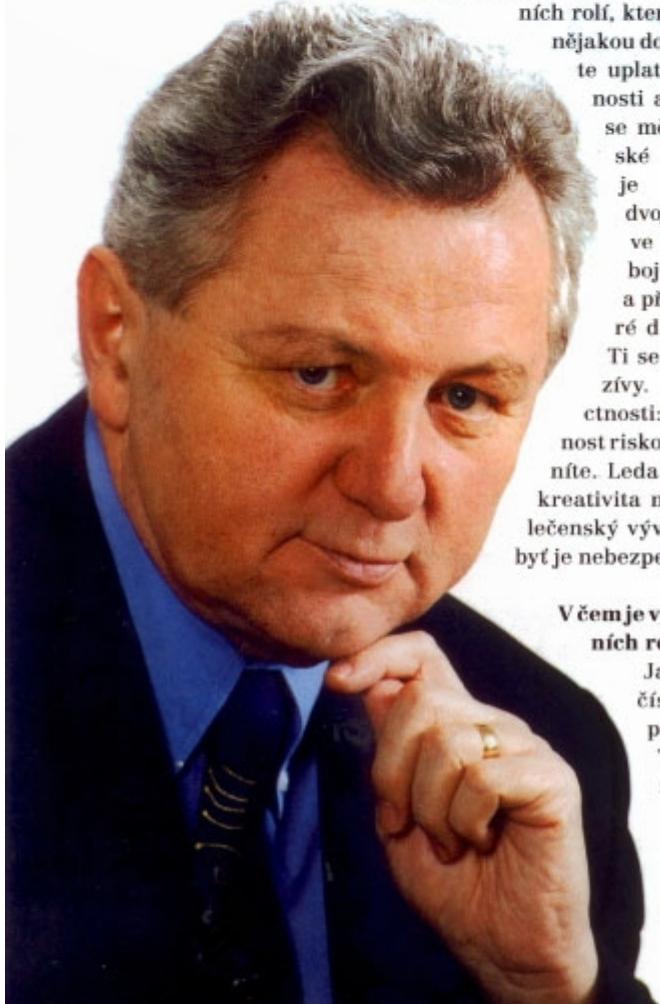
Moc tomu nevěřím. Ve Švédsku mají mnohem delší tradici vyrovnaných rolí, muže do péče o děti aktivně vtaujují, ale nějak moc to nefunguje. Jediná věc, která se změnila, je, že s tím, jak se zvýšil podíl otců pečujících o malé děti, vzrostlo i množství sexuálního zneužívání. Muži prostě jsou agresivnější a delikventnější. Už děti mužského pohlaví hůře snášejí sociální depravaci.

Mluvil jste o zvyšování promiskuity v naší společnosti. Ale třeba v rovníkové Africe jsou prý lidé ještě promiskuitnější.

Ano, a nejde jen o promiskuitu, je tam i větší výskyt znásilnění a sexuálního zotročování, prostě více sexuální delikvence. I proto je tam tak velký problém se sexuálně přenosnými chorobami. Podobně v některých oblastech Jižní Afriky. Ale o důsledných výzkumech kulturních souvislostí na toto téma nevím.

Jak vidíte budoucnost AIDS?

Je tu a bude tu, žádnou pohlavní nemoc se nepodařilo zcela vymýtit. A u AIDS si nejsem jis-

tý ani poklesem pandemie. Dnešní mladí u nás i v Americe totiž již upouštějí například od kondomů, nejsou tak vystrašení jako lidé před deseti dvaceti lety. Proto by bylo třeba opět rozvířit kampaň a informovat, apelovat, strašit. Jenže ani politici to dnes nevímají jako problém, a tak jde na takové kampaně o mnoho méně peněz než dřív. Strašit by se mělo, už proto, že riziko tu je. Říká se, že náhoda je blbec, a v sexu to fakt platí. Máte spoustu promiskuitních chlapů, co v životě žádnou pohlavní nemoc nedostali, a zažil jsem jednoho, co si jedinkrát v životě „vyrazil“, a dostal kapavku a syfilis najednou. Je to jako s jízdou v autě, je jistě bezpečnejší dodržovat pravidla, ale množí tak nečiní. Někdy pak navíc ublíží ne sobě, ale někomu jinému.

Moderní zobrazovací metody umožňují studovat mozek v přímém přenosu, dozvídáme se stále více i o různých typech mediátorů. I přes to je „nápoj lásky“ v nedohlednu?

No právě že jde zatím spíše o studium, nikoli o možnosti intervence. Navíc ve studiu zamělování se je zatím příliš mnoho neznámých, takže to zatím pod kontrolu jen tak nedostaneme. Zajímavé jsou ovšem studie ženského orgasmu, který je méně samozřejmý než ten mužský a má spoustu projevů. Zrovna jsem zachytily jednu novou studii, která ukazuje, že neurofyziologickým základem orgasmu je krátkodobé totální vypnutí vyšších sfér mozku. Vzpomněl jsem si přitom na pařížské kurtizány, které nazývaly orgasmus „petite mort“, malá smrt. Autoři té studie porovnávali ženy prožívající pravý orgasmus se ženami orgasmus jen předstrajícími. A neurofyziologicky to bylo dramaticky odlišné, protože zatímco při předstříhaném orgasmu pracovalo mnoho mozkových oblastí, pravý orgasmus velké části zcela vypnul.

Sex celkově asi lépe „funguje“, s vyloučením rozumu. Nestává se tedy třeba sexuologům, kteří toho o sexu tolik vědí, že se jim samotným do toho rozum plete, a sex si tolik neužijí?

Ne, to si nemyslím. Spíše je problém v tom, že tento obor přitahuje někdy jedince, kteří jsou sami sexuálně problematičtí, třeba nezdrženliví. Takto si pochopitelně naběhnou k ještě větším problémům.

Sexuologie vás baví. Proč jste se dal na politiku?

To bylo takové neštěstí. V 80. letech přišel boom AIDS, a tak jsme se my sexuologové stali poměrně mediálně známí. A pak za mnou přišli hoši z táborské ODS, že by potřebovali někoho na kandidátku, kdo by jim přítáhl nějaké hlasové. Nechal jsem se tenkrát přemluvit a napsat kam si na konec kandidátky. Jenže jsem získal nejvíce preferenčních hlasů a přišlo mi pak vzhledem k voličům nesportovní, abych couvl. Takže jsem si sedl tenkrát do Federálního shromáždění. A jakmile začnete dělat politiku, nabalte na sebe lidi, kteří vás v tom udržují.

/ V žádné evropské zemi nemáte vyšší porodnost než 1,8 dětí na jednu ženu. Neznám mechanismus, který by vzdělané ženy přiměl k plození. /

Říká se však o vás, že jste v Evropském parlamentu, „jako byste tam ani nebyl“. Mnoho se nevyjadřujete, není o vás slyšet. Není to škoda?

Já jsem tam v Legislativním výboru, což je velká frakce, takže není jednoduché si prosadit vyjádření, a navíc se zabýváme dosti abstraktními tématy, která pozornost médií nevzbuzují. Dále jsem místopředsedou delegace pro Japonsko. Jenže: co chcete v Evropě projednávat s japonskou problematikou?

Navíc diskuse jsou často domluvené a rozhodnuté dopředu. Takže bych si spíš připadal, že házím hráč na zed. Tvořivé diskuse jsou spíše ve výborech či kuloárech, což novináři pochopitelně moc neregistrovají. Politika EU je nalinkovaná velkými státy, můžete si říkat, co chcete, a k ničemu to nepovede.

Zajímavé také je, že se čeští novináři neptají. Dával jsem rozhovory dánským, švédským, slovenským novinářům, ale čeští za mnou nechodí.

Ovlivňují se nějak vaše dvě profese, sexuologie a politika?

Myslím, že ne. Opakovaně jsem tam narazil například na otázky legislativního řešení dětské prostituce, sexuálního zneužívání či sexuální turistiky, spousta legislativních materiálů je kolem genderové politiky. Ale sexuologické vědomosti mě spíše brzdí. Mám tendenci své kolegy poučovat, mentorovat, brát jim iluze: „tohle k ničemu nepovede...“ Osobně je mi však bližší pasivnější, pozorovatelská role. Abych se začal hádat, to už by mě muselo něco hodně nakopnout!

Pavla Koucká